

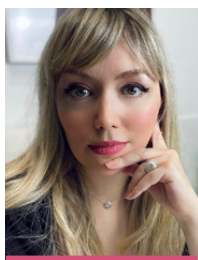

Lull crític

Compareixença pública de Matteo Salvini, viceprimer ministre italià, ministre de l'Interior i líder del partit d'extrema dreta Lega Nord. 2021. Font: Quirinale.it.

L'ull crític

Alba Sidera Gallart
Espectora i periodista

Com a periodista i espectora, s'ha especialitzat en moviments d'extrema dreta. Viu a Roma des del 2007. Col·labora en diferents mitjans, en què fa temps que alerta del perill de blanquejar el feixisme. Des del 2012 és la corresponent a Itàlia del diari *El Punt Avui*. Ha publicat el llibre *Feixisme persistent* (Saldonar, 2020), un assaig periodístic fruit d'anys de recerca sobre el terreny en què, partint del cas italià, explica les causes de l'auge de la nova extrema dreta.

El feixisme i la construcció gradual d'un enemic: de les lleis racials d'ahir a les xarxes socials d'avui

#ParaulesClau

#Deshumanització
#Feixisme
#Odi

#Propaganda
#Xarxes Socials

El març del 2019 un supremacista blanc australià, Brenton Tarrant, va entrar a dues mesquites de Christchurch, a Nova Zelanda, i va matar 51 persones. L'autor de la matança la va retransmetre en directe a través del seu compte de Facebook. Tarrant, d'ideologia ultradretana, feia temps que anava deixant pistes a internet d'allò que volia fer. Es movia en els ambients del submon ultradretà d'internet, ple de teories conspiracionistes que ofereixen explicacions tant estrambòtiques com senzilles d'entendre i que fan que els que les coneixen se sentin com a part d'un grup escollit d'assabentats. Abans de cometre l'atemptat, Tarrant va publicar a un fòrum d'internet, 4chan, niu de la ultradreta mundial, un manifest titulat "El gran reemplaçament". El manifest va tenir una difusió viral a les xarxes i ha esdevingut un text de culte per als seguidors ultradretants i entre els no pocs emuladors que Tarrant ha tingut.

“La radicalització és un procés psicològic que determina una implicació gradual de l'individu en un sistema de creences extrem, i internet, amb les possibilitats infinites que presenta, ha tingut un paper clau”

La radicalització és un procés psicològic que determina una implicació gradual de l'individu en un sistema de creences extrem, i internet, amb les possibilitats infinites que presenta, ha tingut

un paper clau en el procés de radicalització i difusió de les noves formes de feixisme. El terrorisme ultradretà és ja la primera amenaça per a la seguretat nacional als Estats Units i a Alemanya, que és un dels pocs països europeus que monitora des de fa temps el tema i fa públiques les conclusions dels seus informes. Ara bé, el terrorisme d'ultradreta és només la punta de l'iceberg d'un fenomen extens de dretanització que s'ha produït amb l'auge dels nous feixismes. La teoria del gran reemplaçament que va inspirar Tarrant a cometre la matança té origen en les justificacions que Mussolini va donar per implementar les lleis racials. Coneguda també amb el nom de pla Kalergi, aquesta teoria, que propaga la mentida que una suposada raça blanca està en perill per la 'invasió' d'altres ètnies i cultures, té molta presència a les xarxes i entre els polítics d'extrema dreta que se l'han feta seva. Éric Zemmour, a França; Matteo Salvini i Giorgia Meloni, a Itàlia, o Viktor Orbán, a Hongria, fa temps que en parlen. Darrerament, a Espanya, Vox ha començat a fer-la servir obertament i això es tradueix, entre altres coses, en actituds racistes i en assetjament en línia a persones jueves o musulmanes o d'origen no europeu.

Tarrant va dedicar la matança als seus referents, entre ells, l'italià Luca Traini, que el 3 de febrer del 2018 va intentar perpetrar una matança racista semblant: va disparar indiscriminadament contra persones negres i en va ferir 6. Traini, proper als ambients neofeixistes de CasaPound i Forza Nuova, l'any abans, havia estat candidat a les eleccions locals per la Lliga de Salvini, partit que difòn, amb tota la tranquil·litat, la teoria en què es va inspirar també Traini, la de la substitució o el reemplaçament. Pocs dies abans de l'atemptat de

“El terrorisme d'ultradreta és només la punta de l'iceberg d'un fenomen extens de dretanització que s'ha produït amb l'auge dels nous feixismes”

Traini, el 15 de gener del 2018, Attilio Fontana, president de la Llombardia i representant de l'anomenada àrea moderada de la Lliga de Salvini, havia dit que “la raça blanca està en perill per l'arribada excessiva d'immigrants a Europa”, tal com es recull en una notícia de RaiNews. La banalització d'aquest tipus de discursos recorda el que ja es va viure a Itàlia fa un segle i que va significar el preludi per a la implantació del feixisme.

Entre l'estiu i la tardor del 1938, el règim feixista de Mussolini va promulgar les lleis racials, una sèrie de normes contra la població jueva que van suposar la deportació de milers d'italians jueus, i també de gitanos, als camps d'extermini nazis. El primer decret que va signar Mussolini, el 5 de setembre d'aquell any, era “en defensa de la raça a l'escola feixista” i prohibia als jueus freqüentar escoles d'italians 'aris'. Aquell estiu, Lilibian Segre, una nena de 8 anys nascuda a Milà i de família laica, va descobrir que era jueva. Va ser quan la mestra li va dir que se n'anés a casa, que a l'escola no hi havia lloc per a nens jueus. El que més la va impactar va ser la manera en què la seva mestra es va desentendre de la situació, tot etzibant-li: “No les he fet jo, les lleis racials!”. La frase va marcar profundament aquella nena de 8 anys atònita i esfereïda. “Vaig aprendre que la indiferència fa més mal que una bufetada”, va explicar

Vinyeta antisemita publicada a *La difesa de la razza* en ocasió de la promulgació de les lleis racials, el 1938. Font: Braidanese.it, [CC BY-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/).

Liliana Segre molts anys després a Giuseppe Civati mentre preparava la seva obra *Liliana Segre. Il mare nero dell'indifferenza* (2019). Ara bé, com s'havia arribat a aquest punt?

El règim feixista i els seus mitjans afins, és a dir, la pràctica totalitat, feia anys que bombardejaven la població italiana amb propaganda antisemita. Es va fer de manera gradual. Al principi eren només insinuacions, articles i editorials que avui qualificaríem de conspiracionistes contra els jueus. Altres vegades eren bromes; caricatures cada cop més cruels, deshumanitzants. El racisme hi era implícit. Es va anar estenent entre la població de manera insidiosa, de mica en mica. La culminació del procés va arribar el 14 de juliol del 1938, quan *Il Giornale d'Italia* va publicar el "Manifest de la raça", un elogi explícit del racisme. Signat per alguns dels principals científics

italians, entre ells, professors de neuropsiquiatria, endocrinologia i antropologia, va esdevenir la base ideològica i pretesament 'científica' amb què el feixisme justifica la seva política racista.

Aquest manifest assegurava que les races existien, que n'hi havia de superiors i d'inferiors, i que la raça d'Itàlia era, és clar, la superior, l'ària. Feia referència als jueus, amb qui la resta d'italians no es podien barrejar per tal de preservar la 'pura raça ària'. Tampoc no ho podien fer amb els africans ni amb els italians gitanos, per descomptat. "És hora que els italians es proclamïn obertament racistes", deia el manifest, que no podia ser més clar en les seves intencions. El 18 de setembre d'aquell any, Mussolini va pronunciar, a Trieste, un dels seus discursos més famosos. Davant d'unes 150.000 persones que l'aclamaven, moltes, amb camises negres, va fer el primer gran

"Al principi eren només insinuacions, articles i editorials que avui qualificaríem de conspiracionistes contra els jueus. Altres vegades eren bromes; caricatures cada cop més cruels, deshumanitzants. El racisme hi era implícit"

acte antisemita mediàtic del règim, calculat i preparat a consciència, des de la majestuosa posada en escena fins al contingut del discurs, estudiat per ser recordat. Va dir que el judaisme era 'l'enemic' del feixisme. A partir d'aleshores, tot estava permès contra la població jueva. I així va ser.

Retrat de Liliana Segre i el seu pare Alberto. Data aproximada: 1938. Font: autor desconegut. Domini públic.

Els primers anys d'aquell clima de persecució, el pare de Liliana Segre, l'Alberto, un home de tarannà sensible i convençut antifeixista que s'havia quedat vidu pocs mesos després que naixés la seva única filla, va aconseguir amagar la criatura a casa d'uns amics. No se'n volia anar del país perquè tenia els pares grans i malalts, però quan la situació va esdevenir insostenible va decidir fugir, acompanyat d'uns cosins. Van aconseguir travessar les muntanyes i arribar a la frontera amb Suïssa. Allà, però, es van trobar una situació ignominiosa. Els guàrdies fronterers suïssos no els van deixar passar perquè no es creien que l'Alberto, que era un home molt ben plantat, fos jueu. Creien que era massa atractiu per ser-ho i el van acusar de ser un desertor. La propaganda i les caricatures deshumanitzants de tants anys havien aconseguit el seu propòsit. L'endemà, la policia feixista els va capturar i els van tancar a la presó. Al cap d'uns mesos de patiment, els

van posar en un tren en direcció a Auschwitz. Als avis, també. Un viatge de set dies llarguíssims en què se'ls va tractar com bestiar. La Liliana no els va tornar a veure, perquè els nazis els van matar a tots poc després d'haver arribat al camp.

Liliana Segre recorda els primers temps al camp d'extermini amb una sensació d'irrealitat. Tot eren xiscles, plors, cops, pudors, crits de desesperació i mirades perdudes. "Són aquells moments en què surts de tu mateixa i et preguntes mil vegades: 'Soc realment aquí? Soc realment això, jo?'" tal com va explicar al periodista Maurizio Molinari en una entrevista. La petita Liliana va fer treballs forçats durant un any a la fàbrica de municions Siemens. Després, va fer l'anomenada marxa de la mort —és a dir, la van fer anar d'Auschwitz a Ravensbrück a peu—, i finalment, l'Exèrcit Roig la va alliberar l'1 de maig del 1945. Va

“Liliana Segre recorda els primers temps al camp d'extermini amb una sensació d'irrealitat. Tot eren xiscles, plors, cops, pudors, crits de desesperació i mirades perdudes. “Són aquells moments en què surts de tu mateixa i et preguntes mil vegades: ‘Soc realment aquí? Soc realment això, jo?’””

ser una de les 25 criatures italianes de menys de 14 anys que van sobreviure, de les 776 que els feixistes havien deportat a Auschwitz.

Com moltes altres criatures que van sobreviure a l'Holocaust, Liliana Segre no va acabar d'encaixar quan va tornar a la que havia de ser una vida normal. Sentia que la gent, en general, tenia ganes d'oblidar i que el seu dolor era percebut com una càrrega. Va estar callada molts anys fins que un dia, parlant amb una altra supervivent de l'Holocaust, va decidir no només trencar el silenci, sinó també dedicar el que li quedava de vida a fer de testimoni de l'horror del feixisme i el nazisme davant les noves generacions perquè no es tornés a repetir. El gener del 2018, any en què es van commemorar els vuitanta anys de les lleis racials, el president d'Itàlia, Sergio Mattarella, va nomenar Liliana Segre senadora vitalícia com a reconeixement a la gran tasca en favor de la memòria històrica. És la quarta dona en tota la història italiana que obté el càrrec de senadora vitalícia.

“Salvini va esdevenir vice primer ministre, ministre de l'Interior i el polític més popular d'Itàlia després d'una campanya racista contra els immigrants i, sobretot, contra la població gitana”

La legislatura en què es va estrenar Segre va ser, ai las, la mateixa en què l'extrema dreta de la Lliga de Matteo Salvini, també senador, va arribar al Govern amb el Moviment 5 Estrelles. Salvini va esdevenir vice primer ministre, ministre de l'Interior i el polític més popular d'Itàlia després d'una campanya racista contra els immigrants i, sobretot, contra la població gitana. Tant és així que l'excavadora amb la qual deia que demoliria tots els campaments de

gitanos va esdevenir el seu logotip, la protagonista de tot el seu merchandatge: des de dessuadores fins a cendrers, i un lema: “Gitanos, fora d'Itàlia”. Deia que ‘brutegen’, que alguna cosa en el seu ADN els fa ser poc de fiar, uns lladres, i més barbaritats i falsedats racistes que malauradament a tots ens resulten familiars. El líder de la Lliga, de vegades, es presentava als mítings dalt d'una excavadora de veritat, en regalava de joguina a les criatures, era el seu símbol identificador a internet. “Farem net. No en quedarà ni un”, deia, amb total impunitat. Els seus missatges inundaven les xarxes, plenes de mems d'excavadores i d'insults racistes contra la població gitana.

Des dels comptes de Salvini i des dels vinculats al seu partit, s'instigava als assetjaments contra persones gitanes. Un de molt dramàtic va ser contra dues dones grans gitanes a les quals uns treballadors del supermercat Lidl

Liliana Segre, ja senadora, saluda el president de la República Italiana, Sergio Mattarella. 2019. Font: [Quirinale.it](https://www.quirinale.it).

Matteo Salvini dalt d'una excavadora durant la demolició d'una vila construïda il·legalment del clan Casamonica al barri de Romanina de Roma. 26 de novembre de 2018. Font: Stefano Montesi - Corbis/Corbis via Getty Images.

van trobar a la zona on llençaven el menjar sobrant. Les van acusar de voler robar entre les escombraries i les van tancar en una gàbia plena de brossa. Ho van gravar i en el vídeo es pot veure com ells riuen mentre una de les dones crida desesperada i terroritzada dins la gàbia. El supermercat va dir que emprendria accions contra els treballadors i Salvini va reaccionar compartint el vídeo a les xarxes amb aquest missatge: “Jo em poso al costat dels treballadors (als quals oferirem suport legal) i no al de les gitanes rebuscadores. Però com crida aquesta desgraciada????!!!”. L'etiqueta que acompanyava el tuit, que va desencadenar una onada d'antigitanisme furibund, era #excavadora.

En una entrevista feta el 18 de juny del 2018, a la cadena italiana Telelombardia Salvini, a qui li encanta citar Mussolini i, fins i tot, copiar-ne discursos, va deixar anar

que, com a ministre de l'Interior, faria un cens ètnic de persones gitanes. L'objectiu: expulsar-ne com més millor. “Als que tinguin la nacionalitat, malauradament, ens els haurem de quedar”, va afegir. Itàlia, des de fa anys, lidera els rànquings europeus de racisme contra la població gitana. A part d'alguns escarafalls superficials, cap polític de pes no en va prendre part de

“La senadora, amb aquell discurs, va deixar en evidència Salvini com mai abans ningú no ho havia fet. Per això, els seguidors del polític d'extrema dreta van convertir Segre en diana dels seus atacs a les xarxes”

manera clara i valenta per defensar els conciutadans gitanos. No deu donar gaires vots. Qui ho va fer, impartint una lliçó de dignitat que s'hauria d'estudiar a totes les escoles, va ser Liliana Segre.

Era el dia en què s'estrenava al Senat, el 5 de juny del 2018. En el seu **primer discurs** com a senadora vitalícia, Segre va dir que el clima que s'estava vivint a Itàlia li recordava massa el que es respirava just abans de la instauració del feixisme. Va fer memòria als senadors presents que el feixisme va deportar diverses minories, entre les quals hi havia la població gitana. I, assenyalant el número que els nazis li van tatuar a Auschwitz, va dir que ella sentia l'obligació moral no només de recordar, sinó també de donar veu a les persones que vuitanta anys enrere no n'havien tingut. “Avui vull recordar especialment la població romaní i sinte”, va dir. I va explicar com a les famílies

La senadora Liliana Segre llegeix el seu manifest, al costat de l'alcalde de Milà, Beppe Sala, durant l'acte "L'odi no té futur - La marxa per Liliana Segre", que va reunir milers de persones i més de 600 alcaldes de diverses ciutats d'Itàlia. Milà (Itàlia), 10 de desembre de 2019. Foto: Marco Piraccini/Archivio Marco Piraccini/Mondadori Portfolio via Getty Images.

gitanes que van viatjar amb ella cap al camp d'extermini les van portar en massa a les cambres de gas. "Si la nostra democràcia s'embruta amb lleis especials contra romanís i sintes, m'hi oposaré amb totes les meves forces!", va dir, dirigint-se a Salvini.

La senadora, amb aquell discurs, va deixar en evidència Salvini com mai abans ningú no ho havia fet. Per això, els seguidors del polític d'extrema dreta van convertir Segre en diana dels seus atacs a les xarxes. Cada cop que la senadora parla, les xarxes s'omplen de comentaris antisemites, de mems de cambres de gas, de forns crematoris. L'assetjament a les xarxes al qual l'extrema dreta italiana sotmet Segre és tan fort, i les amenaces de mort, tan serioses, que ha de viure amb escorta policial permanent. Ella, que va sobreviure als camps d'extermini nazis, ha de viure sota protecció policial als

91 anys per haver parat els peus a l'extrema dreta i per recordar que les paraules d'odi esdevenen dictadura i, després, extermini. Segre exemplifica la dignitat i la valentia davant la covardia del feixisme que, en paraules de l'historiador Carles Viñas, és la formulació de l'odi en doctrina política. Generosa, sàvia i coratjosa, Liliana Segre ens ha regalat el testimoni de la seva vida, que ens fa evident, en totes les seves etapes, com arriba a ser d'important la memòria històrica i que ens recorda que, contra el feixisme, no es pot abaixar mai la guàrdia. ■